

Xenofon: Om Sokrates' spørgsmål til demokratiet

Xenofon fra Athen, ca. 425-354 f.Kr., græsk officer og forfatter. Xenofon mødte som ung Sokrates. Han skrev et erindrings- og mindeskrift, "Erindringer om Sokrates", som nedenstående tekststud-
5 drag stammer fra.

Konger og herskere, sagde han, er ikke dem, der bærer scepteret, heller ikke dem, der vælges af
hvem som helst, eller dem, der opnår embede ved lodtrækning, eller dem, der har grebet mag-
10 ten ved vold, eller dem, der har tilranet sig magten ved bedrag, men derimod dem, der forstår
sig på at herske.

For hvis man var enig i, at det tilkommer herskeren at befale, hvad der skal gøres, og de rege-
rede at adlyde, påpegede han, at det på et skib altid er den kyndige, der hersker, mens skibseje-
ren samt alle de andre om bord adlyder den kyndige; og i landbruget adlyder de, der ejer mar-
ker, de kyndige; og i sygdom adlyder de syge; og ved legemsøvelser gymnasten; og alle andre,
15 der har behov for omsorg. Hvis de mener, at de selv har den nødvendige viden, tager de selv
vare på deres anliggender; men hvis ikke, adlyder de ikke blot de kyndige, når de er til stede,
men sender også bud efter dem, når de er fraværende, så de ved at adlyde dem kan gøre det, de
bør. Og han påpegede, at selv i uldspinderierne hersker kvinderne over mændene, fordi de ved,
hvordan man skal arbejde med uld, mens mændene ikke ved det.

Hvis nogen derimod indvendte, at en tyran godt kan lade være med at følge gode råd, sagde
han: "Hvordan skulle det overhovedet være muligt for ham ikke at adlyde, når der følger en
straf, hvis man ikke adlyder gode råd? For i enhver sag, hvor nogen ikke følger et godt råd, vil
han uden tvivl begå en fejl, og ved at fejle vil han blive straffet."

Og hvis nogen sagde, at tyrannen da havde magt til at kan dræbe den kyndige, sagde han:
25 "Men tror du, at den, der har dræbt sine bedste allierede, slipper uden straf, eller at han kun
rammes af en ubetydelig straf? Tror du, at den, der gør dette, kan blive i live, eller snarere at
han på den måde hurtigt vil gå til grunde?" [...]

[Sokrates beder en samtalepartner, Euthydemos, definere demokrati:]

30 — Men eftersom det er din hensigt at stille dig i spidsen for en demokratisk stat, så ved du vel,
hvad et folkestyre er?

— Jo, naturligvis.

— Mener du da, at det er muligt at have kundskab om demokratiet uden at kende folket?

35 — Ved Zeus, bestemt ikke

— Hvad forstår du da ved folket?

— For mit vedkommende mener jeg, at det er de fattige blandt borgerne.

— Du kender altså de fattige?

— Hvordan skulle jeg ikke kende dem?

40 — Ved du også, hvem de rige er?

— Lige så godt som hvem de fattige er

— Hvem kalder du da fattige, og hvem rige?

— Fattige er efter min mening dem, som ikke har nok til at betale det, de skylder, og rige dem,
der har mere end nok.

— Har du da bemærket, at nogle med en meget ringe formue ikke blot kan klare sig, men endda kan lægge noget til side, mens andre med en meget betydelig formue ikke har nok?

— Ja, ved Zeus, sagde Euthydemos, du har ret i at minde mig om det. For jeg kender endda nogle tyranner, der på grund af deres nød lader sig drive til uretfærdigheder – ligesom dem, der mangler mest.

— Hvis det altså virkelig forholder sig sådan, sagde Sokrates, skal vi så ikke regne tyrannerne til folket, men de mindre bemidlede, hvis de blot forstår at styre deres husholdning godt, til de rige?

— Det er tydeligvis min egen uduelighed, der tvinger mig til også at give dig ret i dette, sagde Euthydemos. Ja, jeg frygter næsten, at det måske er bedst for mig at tie, for jeg ved sandsynligvis slet ingenting.

Og dermed gik han helt modløs bort, foragtede sig selv og følte sig i sandhed som en slavesjæl. [...]

Han [Sokrates] mente, at kongedømme og tyranni begge var styreformere, men han mente, at de adskilte sig fra hinanden. Kongedømme kaldte han den form for herredømme, som udøves med menneskenes vilje og i overensstemmelse med byens love. Tyranni derimod det herredømme, der udøves imod menneskenes vilje og i strid med lovene, men efter herskerens eget forgodtbefindende. Og styreformen, hvor embederne besættes af dem, der er fuldkomne i lovlydighed, kaldte han et aristokrati; hvor de besættes på grundlag af formue, et plutokrati; og hvor de besættes af alle, et demokrati.

Memorabilia 3.10.10-13; 4.2.36-39; 4.6.12. Efter A. L. Bonnette: *Xenophon – Memorabilia*, Ithaca (1994) samt O. Güthling: *Xenophon's Erinnerungen an Sokrates*, Leipzig (1883)